

האמנים שמייצגים את הניגוד והעושר באמנות המקומית

בתערוכתו של יהושע בורקובסקי מרגישים שפוסעים אל גני עדן אבודים. היא שונה כרחוק מזרח ממערב מתערוכתו המרתקת של תמיר צדוק

הארץ, עוצם עין אחת, עוזי צור, 06.06.2014

תמיר צדוק: "ניווט בדרכי אבות", גלריה רוזנפלד, תל אביב

אם יש תערוכה השונה מתערוכתו של בורקובסקי כרחוק מזרח ממערב, הרי זו תערוכתו המרתקת וחסרת המנוח של תמיר צדוק. השניים אכן מייצגים את הניגוד והעושר הזה שיש באמנות המקומית.

צדוק הבשיל והתעדן מאז תערוכתו האחרונה אך בלי לאבד את נשכנותו האירונית (ואותו שמץ מבורך של ביטול עצמי). שם התערוכה לקוח ממשחק מחשב חינוכי, בו המשחק נודד בעקבות אבותיו המיתולוגיים, בעיקר ביהודה ושומרון. השאילה השנונה של שם המשחק מרחיבה את תחום ההתחקות אחר השורשים אל יהודי צפון אפריקה, אל בחינת הזהות הגברית, המזרחית והישראלית, ואל הניסיון לגעת באותה מהות ישראלית מתעתעת, ממשית ומומצאת.

צדוק מרכיב את מכלול התערוכה משלל אמצעים, כשכל עבודה מתפקדת לעצמה כיחידה אוטונומית, ומינון ההומור והעונג המשחקי גבוהים גם הפעם. ב"חתונה יהודית במרוקו" נטל את הציור האוריינטליסטי של דלקרואה מ-1841 והפך אותו לתמונה חיה (טאבלו־ויואן). אחת אחת הוא מנפיש את דמויות החוגגים בפאטיו הסגור שהאור בא בו מלמעלה, מפיח חיים בנשים, בגברים, בילדים ובקשיש הנזירי, כולם במלבושיהם המסורתיים. ובשיאה של החתונה הוא מתחיל להעלימם אחד אחד, עד שהפאטיו נותר ריק מאדם. זהו משל יפהפה, פשוט ואפקטיבי על חיים שלמים שנעלמו ונותרו מהם רק רוחות רפאים, שלא הצליחו לשמר את העולם שנכחד בארצם החדשה, המתנכרת. כמאה שנים אחר כך, סבו של צדוק מצלם תמונות דיוקן חושניות ומלאות עוצמה של גברברים ענוגים בבגד ים לחופיה של טריפולי. צדוק הגדיל מאוד את התמונות ותלה אותן בכתמי אור דרמתי - וכך מעבר לשריריהם הבתוליים, הקפוצים, נחשפות פגיעות וכמעט חרדה בפניהם.

"המעפילים" היא עבודה שכמו נלקחה מלונה־פארק לילי של פעם, בנישה משוקעת בקיר, מוהלת נוסטלגיה והומור גרוטסקי. אתה צריך ללחוץ על כפתור ההפעלה ("לאחר ששילשלת מטבע"), שמנגנונו נלקח ממכונה ישנה כלשהי, והחיזיון ניעור לחיים. בעומקו נמתחת צלילית שחורה של יפו העתיקה על צריח הכנסייה ומתלול הבתים המדורגים אל הנמל והים, כשהים השחור נפרש בין קידמת התמונה ליפו שבעומקה, ובו עולים ויורדים בחריצים קצף גלים לבנים הנדמים לסנפירי כרישים. מחתך לעומק של הים בחזית הנישה, הסכור בבד בהיר, עולים ויורדים (כבתיאטרון בובות ממוכן) צלליות של יהודים מדושנים בעלי אפים גרוטסקיים, שכמו נלקחו מקריקטורות אנטישמיות. ראשי הגלים, סנפירי הכרישים, הם אפיהם השמנים המגיחים מעל קו המים ונעלמים. וזה מצחיק מאוד ומעורר מחשבה כאחד.

בווידיאו שצולם בפריים ניח, רואים קורה גבוהה שעליה מהדסים שלושת נערים ושני ילדים (אחייניו של צדוק), כנגד האור העז. הנערים נחושים יותר ומנסים להסתיר את הפחד. הילדים נרעדים כעלה נידף, ואז מגיע רגע המבחן הסופי כשיש לקפוץ מקצה הקורה אל הקרקע. אחד הילדים נשבר כבר בהתחלה ונושר מהקורה. הנער הראשון שכבר התמודד עם הקורה חוזר לעזור לו והם מתחילים מהתחלה בתחושה של אחווה.

"ברוכים הבאים" הוא הגדלה של צילום שצדוק מצא, הדפיס את שני צדדיו (משני צדדיו של אותו נייר), הגדיל והניח על תיבת־אור עמומה. זהו צילום של כפריים לבנונים המברכים את חיילי צה"ל בתחילת מלחמת לבנון הראשונה. צדוק מציג את הצילום מגבו והאור המחלחל מבעדו מגלה את הלבנונים כרוחות רפאים, כשהנייר המצהיב משמש כקרום של שיכחה, של הזמן שעבר ונקרם על פני

הזיכרון. והחייל האלמוני שצילם את הצילום כתב בפינה, בכתב־יד: "לבנונים מברכים על בואנו" בתום גברי שגם הוא אבד מאז.

שם הווידאו "כרטיס משולב" מבוסס על אותו סידור המקנה כניסה לכמה מוזיאונים בכרטיס אחד. בטלפון החוגה שבבית בן־גוריון, גבר מזרחי בגיל העמידה וחובש כיפה מקבל משימה לתפוס טרוריסט מסוכן. הוא מגייס לשם כך קבוצת חיילים המבקרת באחד המוזיאונים, ומפיץ ושותל את תמונת המבוקש במערך התצוגה של מוזיאוני קרבות, מלחמות, שואה ותקומה, בידיהם של מדריכות ומדריכים משופשפים, כשבו בזמן הטרוריסט המזרחי המזוקן מזדחל, מתגנב וחומק מרודפיו בחיק תפאורותיהם של אותם מוזיאונים. שומר המוזיאון שיצא למשימת בילוש הוא בעצם אביו של צדוק והטרוריסט הוא צדוק עצמו. והעירוב הזה של הישראליות הממלכתית (שצדוק עושה שימוש לא תקני בשפתה הוויזואלית והמילולית) עם הסיפור הפרטי המשפחתי, מצחיק באופן נפלא.